

ЛЮБОВ И ОМРАЗА В ТВОРЧЕСТВОТО НА ХРИСТО БОТЕВ

Поезията на Христо [Ботев](#) е най-високият връх в развитието на българската възрожденска литература. И същевременно между Ботев и останалите ни възрожденски писатели – от [Паисий](#) Хилендарски до [Чинтулов](#) и [Любен Каравелов](#)

– стои цяла пропаст. С дълбочината на своите идейно-емоционални послания, на своите прозрения за настоящето и бъдещето Христо Ботев е изпреварил съвременниците си с цяла епоха.

Корените на неговата поезия трябва да търсим в три посоки. На първо място, в българската литературна традиция от Възраждането, в българската социокултурна среда. Ботевата поезия има дълбока връзка с бунтовните песни на Чинтулов, с техния революционен размах. Върху Ботев влияе и поезията на Георги [Раковски](#), по-специално поемата му "Горски пътник". Финалът на Ботевото стихотворение "На прощаване" парафразираща в друга, значително по-съвършена художествена форма финала на тази поема – с идеята за безкористния подвиг в историята:

Но... стига ми тая награда –

да каже нявга народът:

умря сиромаш за правда,

за правда и за свобода...

На второ място, за формирането на Ботевите идейно-естетически пристрастия особена роля изиграват също личната дружба и съвместната дейност с големия български

писател и революционер Любен Каравелов. Лириката на Каравелов несъмнено предопределя затвърждаването на революционното съзнание и емоционалната нагласа на Ботев и очертава нравствените императиви на поета в житейски и художествен план:

Не вярвам аз, че калугер

ще спаси раята.

Свободата не ще екзарх –

иска Караджата.

Ботев живее две години в дома на Каравелов и заедно с него издава вестниците "[Свобода](#)"

и "

[Независимост](#)

". По-късно издава няколко самостоятелни вестника – "

[Дума на българските емигранти](#)

" (1871), "

[Будилник](#)

" (1873), "

[Знаме](#)

" (1874), "

[Нова България](#)

" (1876). Като поет, публицист и идеолог на българската революция Ботев се формира под прякото въздействие на Каравелов.

Но Ботев е един изключително школуван и високоерудирани поет и това се дължи преди всичко на руската класика от деветнадесети век, на творчеството на [Пушкин](#) , [Лермонт](#)

[ов](#) , [Нек](#)

[расов](#)

,

[Гогол](#)

, което опознава в оригинал и отблизо по време на учението си в Одеса. Важно значение за овладяване тайните на поезията и техниката на стихосложението изиграва приятелството му с професора от Одеския университет Виктор Григорович, под чието ръководство Ботев превежда 12 български народни песни на руски език.

Най-важно за формирането на Ботев като поет е влиянието на българския фолклор, по-специално на хайдушкия епос. Цялата му поезия е пропита от духа, идеите и образната система на народното творчество. Според поета Любомир [Левчев](#) Ботев просто е първият гений, който се е подписал. Левчев разглежда Ботевата поезия като синтез между народния поетически гений и художествените императиви на новото време.

Изхождайки от натрупания художествен и миросгледен опит на миналото, Ботев хвърля мостове към бъдещето. Той е гениален мислител, достигнал до идеята, че националната революция не би имала особен смисъл, ако не е съпроводена със социална. Спорно е авторството на Ботев на публикуваното чак през 1934 година от критика Георги Бакалов "Символ-верую на българската комуна". Безспорно е обаче, че Ботев симпатизира на марксистите. Той е една авангардна личност на своята епоха и неговият миросглед влиза в рязък дисонанс с възгледите на писатели като Иван [Вазов](#), Пенчо [Славейков](#)

и Стоян

[Михайловски](#)

. В публицистиката си Ботев нарича Турция "болния човек" и апелира за революция "незабавна, отчаяна, решителна". Любовта на големия поет е отправена към народа, но от неговото число той изключва категорично чорбаджиите, духовенството и продажната интелигенция. Затова омразата е насочена едновременно към чорбаджии и турци, към лъжепатриотите, към всички, които пречат на народа страдалец и мъченик да отхвърли националния и социалния гнет.

За десет години активна литературна дейност Ботев създава само двадесет стихотворения – първото е "Майце си", написано в Одеса и отпечатано през 1867 година в Славейковия вестник "[Гайда](#)", а последното – "Обесването на Васил Левски", публикувано през 1876 година. Има различни обяснения на този феномен. В статията "Вик и мълчание в лириката на Ботев" литературният изследовател Никола Георгиев (сборник "Христо Ботев – нови изследвания, София, 1980") ги обобщава и прибавя едно свое. Първо – защото Ботев е бил повече човек на делото, отколкото на перото. Второ – защото някаква част от стихотворенията му са загубени. Трето – защото битът му, в който той никога не е свързвал двата края, е пречил на творческата му работа. И още: защото основната част от писмовната му енергия е погълнала публицистиката; защото е бил много възискателен; защото е създавал лириката си бавно и трудно; защото като човек на своето време не му е бил свойствен принципът "нито ден без ред", който по-късно води творческото битие на Вазов и Михайловски. Според самия Никола Георгиев обаче големият поет се познава не само по онова, което е написал, но и по

ония неща, които активно е премълчал, защото ги е смятал за маловажни и отвличащи човека от предначертания път.

Така че Ботев е написал само двадесет стихотворения, но в тях ще срещнем основните проблеми на епохата и нейните движещи тенденции: идеята за революционната борба като единствен изход за народите, идеята за безсмъртието на бореца за свобода, проблема за подвига и саможертвата, проблема за безкористния подвиг в историята.

Ботевата поезия има дълбоко изповеден характер. Още първото му стихотворение "Майце си" носи отпечатъка на неповторимия му темперамент. За първи път един български поет от Възраждането се откъсва от митологемата на тъждеството майка-родина и посвещава творба на реалната майка, като разкрива своите лични чувства и носталгия по загубеното отечество (Цвета Унджиева). Чак в последното си стихотворение "Обесването на Васил Левски" Ботев отново ще свърже двата образа в един: "О, майко моя, родино мила", но на ново художествено ниво.

"Майце си" носи белезите на Ботевата ранна младост – с липсата на идейна ориентация и с чувството за безизходица. Творбата е написана в духа на народната песен – с обръщението "мале", глагола "пела", инверсивното словосъчетание "младост зелена". В основата на това стихотворение стои мотивът за погубената младост, който поетът подема по-късно в зрелите си творби "Борба" и "До моето първо либе". Ботевият лирически герой носи съзнанието, че младостта му гине и чезне в епохата на робството, че националната трагедия е изначалната причина за личната драма. Лирическият субект се измъчва от чувството за самота, от липсата на приятели и любима. Единствената опора е майката и затова към нея е насочена лирическата изповед.

Според Цвета Унджиева трагизмът в това стихотворение не води до безпътица. Ю [/com/action/showArticle?enclD=1&article=984073941](https://www.action/showArticle?enclD=1&article=984073941) ношеският наивитет на желанието да се оплачеш на майка си, когато ти е тежко, и нуждата от съпричастие на близък човек в труден момент са преодоленни благодарение на категоричния финал, който звучи типично по ботевски:

... пък тогаз нека измръзнат жили,

пък тогаз нека изстина в гроба!

Идейно-емоционалното израстване на лирическият герой е още по-чувствително в стихотворението "Към брата си". Неслучайно първите две Ботевии творби са написани като послание до близък човек. Така поетът тръгва от интимното, за да достигне до широки прозрения в социален и общочовешки план. В това стихотворение се е открил ясно идейният конфликт. Поетът знае какво обича и защо страда. Обича отечеството, пази завета на борците за народна свобода, страда от неразбирането на средата, в която живее.

Душата на героя е разпъната от характерните за романтичната поезика контрасти – между мрачни мечти и бурни мисли, между обич и страдание. Цялата Ботева поезия строи посланията си върху полюсни състояния на човешката душа. Огненият темперамент на поета не познава полутоновете и полусенките, нито междинните състояния на духа. Опорни точки на Ботевото поетическо мислене и негови полюси са любовта и омразата, позорът и славата, свободата и смъртта, черното и бялото. Творбата завършва с типичната за Ботевата поезия обърната афористичност. На максимата "Глас народен – глас божи", като изхожда от българската действителност, Ботев противопоставя своя изобличителен афоризъм "Глас божи – плач народен". Така още от второто си стихотворение поетът подхваща своята унищожителна критика на християнските догми и на реакционната роля на църквата в настоящия исторически момент.

В стихотворението "Елегия" Ботев осмисля проблемите на народа в обобщен социокултурен план, така както и в "Борба" – чрез използването на библейски и исторически образи, за да изобличи предателството и демагогията на властващите и на продажната интелигенция. Народът в тази творба е представен като мълчалив страдалец, който безропотно понася робството, и чрез този образ поетът изразява дълбокото си съчувствие към хората от народните низини. Ботев започва стихотворението с мотива за "робската люлка", за да придаде драматизъм на поетическите си внушения, защото люлката се свързва асоциативно с началото на живота, а робството е негово отрицание.

Ботев търси виновниците за положението на народа, сочи ги с пръст и ги изобличава. Според поета революционерът примирението пред злото, което проповядва християнската църква, служи единствено на тираните. Затова и представата за кръста е преосмислена. Докато в Библията на кръст разпъват, в стихотворението на Ботев "кръстът е забит във живо тело". Робството е изначално – корените му са в

митологичните и библейските времена и през различните епохи само сменя своите лица. Ботев има положително отношение към ранното християнство. Неговите сатирични стрели са насочени не към учението, а към реакционната роля на църквата.

Най-ярко народът е изобразен в третата строфа, където наречията "глухо" и "страшно" са натоварени с особена експресивна сила – към зрителните картини на страданието те прибавят и слухово възприятие. Народът мълчаливо понася страданието и мълчаливо обвинява "рояк скотове / в сюртуци, в реси и слепци с очи". Така се проявява типичният Ботев сарказъм, който ще срещнем във всички стихотворения на социална тема. Картината на народното тегло е особено внушителна в четвъртата строфа, в която е използвана серия от натуралистични метафори:

... кръстът е забит във живо тело,

ръжда разяда гложгани кости,

смок е засмукал живот народен,

смучат го наши и чужди гости!

Мотивът за "нашите и чужди гости" е много характерен за Ботевото социално мислене. Главните виновници за робството не са толкова чуждите натрапници, колкото вътрешните врагове – духовенството, продажната интелигенция, лъжепатриотите, които трупат облаги на гърба на народа.

В края на творбата Ботев поема и своя дял от отговорността за положението – чрез формата на личното местоимение "ние" зазвучават открито самокритични нотки. За поета понятието "народ" е нееднозначно, то се раздвоява на "народ-страдалец" и "скотско племе". Няма друг наш поет, който толкова много да е обичал своя народ и същевременно да е изрекъл толкова тежки и укорни думи за него (Любомир Левчев).

Цялото стихотворение е изпълнено с изключителна болка и негодувание срещу положението на родината, затова поетът избира като най-подходящ жанр [елегията](#). Докато други негови социални творби имат оптимистичен финал (например "Борба"), то тук струи безкраен песимизъм.

Стихотворението "До моето първо либе" разгръща конфликта за отношението между личните чувства и дълга, любовта към либето и любовта към отечеството. То има изцяло изповеден характер. Написано е под формата на обръщение към близък човек, но лирическият герой – революционерът – е надраснал своята любима идейно. Затова той се обръща към нея с присъщата Ботева категоричност чрез повелителна форма на глаголите – "оставе", "забраве", "махне", "запей". Но същевременно героят е драматично раздвоен между дълга към отечеството и очарованието на любимата.

В началото звучи мотивът за неизживяната младост "Млад съм аз, но младост не помня...", който пронизва цялата Ботева революционна лирика. В своите "Фрагменти" поетът Атанас [Далчев](#) сравнява стиха на Ботев с подобен стих у [Яворов](#) :

Млад, на младост зноя не усетих...

Далчев твърди, че Ботевият стих е много по-естествен, защото е по-близо до естествения слог на речта и до духа на народното мислене, докато стихът на Яворов звучи много по-литературно, и това още веднъж илюстрира Ботевата неразривна връзка с фолклора и народния поетически гений.

В стихотворението понятието "роб" се осмисля в два плана. В миналото лирическият герой е бил роб на любимата "за една нейна усмивка". Сега той се осъзнава като роб на тиранина и желае да изтрие унижението от лицето на собствения си народ. От това национално унижение, свързано с робството, се поражда и "злобата" на поета. Любовта в гърдите му отдавна е изстинала, сърцето му е покрито с рани:

и сърце зло, в злоба обвито!

Етимологичната фигура има изключителна въздействаща сила, тя концентрира и издига чувството до неимоверно висока степен, мултиплицира страданието и му придава епически измерения.

Любимата като адресат на поетическото послание не е представена като пряк художествен събеседник. Авторът я лишава от психологическо описание, заменя го с представата за нейната физическа красота – "ти имаш глас чуден, млада си". Но поетът се отказва от любимата и не желае да слуша нейния глас тогава, когато душата му копнее за "гласа на гората". Кулминацията в творбата също е двойна – в петата и в осмата строфа. В тях природна картина, идейно и емоционално внушение се сливат и зазвучават в едно – в могъщия ритъм на борбата. Силно алегоричен, усложнен чрез едновременно зрителни и слухови метафори е следният стих:

Зинали са страшни долове

пищи в тях зърно от свинец.

И смъртта й там мила усмивка,

а хладен гроб сладка почивка.

Последната строфа представлява едно повторение и обобщение на мотива, заложен в началото на творбата. На този композиционен принцип са построени най-добрите Ботеви творби – например баладата "Хаджи Димитър". В последната строфа поетът се връща към изходната точка на стихотворението.

"Хайдутин" и "На прощаване" са най-близо до духа на народната песен. И двете са написани в бял стих, и в двете поетът не разграничава хайдутината от съзнателния революционер (Цвета Унджиева). Те представят по-ранен етап в творчеството на Ботев. В тях любовта на поета е свързана с образа на родината и най-близките на сърцето му – либето, майката, невръстните братя, бащата, страдащото отечество. Тук срещаме една философия за живота, коренно различна от християнската. Докато Христос учи на

несъпротивление срещу злото (ако те ударят по едната страна, обърни се да те ударят и по другата), то Ботев проповядва друго:

... доброму добро да прави,

лошия с ножа по глава...

Родината в тези стихотворения е разкрита като географско, но и като духовно понятие. Както в стихотворението "До моето първо либе", и тук Ботевият лирически герой предпочита да пее юнашки песни вместо любовни. Гласът му ще се понесе по гори и по долища, песента му ще обходи цялата страдаща родина.

Образът на легендарния хайдутин Чавдар войвода е разгърнат ретроспективно. Поетът се връща към неговото детство, за да покаже духовното му израстване. Образът на изедника е поставен по-скоро на нравствена, отколкото на социална основа. Драмата има интимно-психологически характер и измерения. Изедникът е вуйчото на Чавдар, а хайдутинът – неговият баща. Бащата е безапелационният пример за свободолюбие, неговият образ се родее с хайдутите от юнашкия фолклор. Майката е изобразена в традиционен план – "ядна", "жалостна". Поетът е разкрил нейното колебание и мнимата ѝ утеха – че синът ще отиде при баща си, "на книга да се изучи". Като цяло образът не е разгърнат и уплътнен. Стихотворението е имало и втора част, рецитирана от Ботев пред приятели, но тя вероятно е безвъзвратно загубена.

"На прощаване" има много по-ясна линия на внушение от "Хайдуги". Хайдугинът бунтовник е тръгнал по страшния, но славен път на борбата. Той си представя последователно своята гибел и победоносното завръщане на село, ясно заявеният му девиз е "Свобода и смърт юнашка!". Единственото желание на бунтовника е да остане в паметта на своя народ. Родината е преди всичко духовно понятие. Поетът я изобразява чрез синекдохата "бащино огнище" и чрез други характерни детайли. Той много умело съчетава черния и белия цвят, които се успоредяват с любовта към отечеството и омразата към врага. Главен смисъл на неговия подвиг е заветът към невръстните братя "силно да любят и мразят". Финалът на стихотворението с присъщата на Ботев патетична жестовост се е превърнал в емблема на българското революционно мислене:

Но... стига ми тая награда –

да каже нявга народът:

умря сиромаш за правда,

за правда и за свобода...

В "Борба" Ботевият гняв се излива не срещу тиранина, а срещу продажната интелигенция, срещу вътрешните врагове на народа – чорбаджии, духовенство, вестникари, учители – всички онези, които използват робството за свои користни цели. Така се е стигнало до парадоксалната ситуация, при която "свестните у нас считат за луди". Оттук идва съзнанието за безпътицата и хаоса, в които е попаднал лирическият герой, за размитите граници между доброто и злото, свободата и робството, мотивът за "язвената" младост. Стихотворението не е разделено на строфи и звучи като единен поток на съзнанието. То ни потапя в дълбоката драматичност на преживяванията, в гнева и болката на поета, които произтичат от съзнанието за средата, в която живее, за мъртвешкия сън, в който е изпаднало отечеството. Към това се прибавят наслоенията от миналото, натрупани в "злобната" историческа памет.

Ботев откроява ясно виновниците за робското положение на народа – богатите, които трупат своето състояние чрез измама и лицемерие, черквата, превърнала се в инструмент на потисничеството, духовенството, наречено от поета "стадо от вълци в овчи кожи", продажните вестникари и учители. Поетът търси корените на робството в далечен исторически план, пренася своите разсъждения на общоисторическа и общокултурна основа. Така творбата му придобива философско звучене. Мъдрият библейски цар Соломон е развенчан като "тиран развратен", а неговите притчи са сведени до "свещена глупост". Главната причина за робството се корени в религията и във философията на примирението, което тя проповядва. Ботев носи съзнанието, че през всички времена и епохи е имало борци за свобода, но те са умирали неразбрани. Разумът и съвестта в историята са били жестоко потискани. Светът е привикнал да гледа на тиранията и на злото като на естествен елемент от битието.

Сарказмът на поета се изразява чрез обърнатите афоризми "стадо от вълци във овчи

кожи" и "бог не наказва когото мрази". Първата редакция на стихотворението е завършвала именно с този афоризъм. С последните десет стиха, които поетът прибавя във втората редакция, творбата придобива много по-конкретно идейно и революционно звучене. Новият финал постулира: в това кърваво и грешно царство на роби и господари, на подлост, разврат и сълзи вече е ударил дванадесетият час на робството, закипяла е борбата и достойният човек се е изправил пред дилемата, която властно налага необходимостта от ясен избор: "Хляб или свинец!"

Ботев е изключително емоционален, експресивен поет. Той е първият български писател, в чието творчество отделната дума придобива многозначност и собствена поетическа сила. Той не описва своите чувства, а ги внушава. Позорът и славата са два от полюсите на неговото революционно мислене, две от опорните точки в поезията му.

Началото на стихотворението "В механата" разкрива тъкмо тези чувства. Тежко е на душата на поета, тежко е и виното, което пие – това е една многоизмерност на словото, до която малцина са достигали. Ботев неслучайно започва оттук, за да разгърне мотива за пиянството в различните му метаморфози. В това безпросветно и тежко време на робство лъжепатриотите заблуждават и себе си, и народа чрез мним героизъм. Ботев въвежда любимите си сатирични образи, за да ги противопостави на светостта на народните жертви. Тиранинът е обрисуван пестеливо чрез смислоторна низходяща градация: "коли, беси, бие, псува". Стихотворението е пълно с негативни чувства и герои, но сред тази галерия има и един положителен – имплицитно противопоставяния образ на автора обвинител. Ботев е атеистично настроен – на мястото на християнския бог той поставя своя вътрешен бог – бога на разума.

В стихотворението "Моята молитва" поетът взема външно формата на християнската молитва, за да вложи в нея коренно различно идейно съдържание. Пародията започва още от мотото на творбата – "Благословен бог наш..." – и се осъществява на всички нива – от словесното до структурно-композиционното. Изградена от антитези, съпоставящи лъжливия християнски бог и лъжливата вяра с истинския бог на разума и истинската вяра, творбата изобличава догматизма, лицемерието и несправедливостта на съществуващия земен ред и много пестеливо прокарва идеята за "правия бог" на разума. Антитеза има във всеки куплет на словесно равнище и в цялостната рамка на стихотворението на композиционно равнище.

Поетът искрено желае да си намери мястото в редовете на революцията, да осъществи своята саможертвена проекция в историята. Писмото, което той изпраща три години по-късно от борда на "Радецки" като войвода на знаменитата чета до майка си и жена

си, завършва така: "Обзема ме луда радост, като си наумя, че "Моята молитва" се събдва." Това стихотворение не само служи за пример на следващите поколения революционери, но и захранва с вдъхновение и пример цели поколения поети. Например със стихотворението си "На България" Вазов, който иначе критикува Ботев за отношението му към религията, на практика буквално парафразира финала на "Моята молитва". Това е показателно за величието на Ботев, чието творческо дело си остава крайъгълен камък на българската художественост и българската революционност независимо дали някой споделя идеите му, или не.

Безспорните шедьоври на Христо Ботев си остават стихотворенията "Хаджи Димитър" и "Обесването на Васил Левски". И в двете творби е вложена идеята за безсмъртието на бореца за свобода, за дълбоката и органична връзка между юнака и неговия народ, между Апостола и българската вселена. Сам Ботев е българска вселена, български космос.

И неслучайно най-добрите му стихотворения са посветени на две легендарни личности, негови съвременници. И в двете творби има нещо много лично, много съкровено, изстрадано и вълнуващо. През 1868 година Ботев се е готвел да замине с четата на Хаджи Димитър и Стефан Караджа и така се ражда стихотворението "На прощаване". През зимата на 1871 година Ботев прекарва два вълнуващи месеца в една запустяла воденица край Букурещ с Апостола Левски. И в двете стихотворения поетът тръгва от конкретното и интимното, за да достигне до широки прозрения във философски и исторически план.

Баладата "Хаджи Димитър" възкресява в художествена форма вярването, че легендарният войвода не е загинал, а е жив и се крие в овчарски колиби "там, на Балкана". Ботев подема слуха, за да го преосмисли поетически, да му вдъхне идеята за безсмъртието на бореца за свобода. Стихотворението следва един денонощен цикъл. Поетът ни въвежда в дневната картина на робството – страданието на юнака, което е и общобългарско страдание, разкрива настъпването на нощта и постепенното преминаване на героя от действителността в легендата, за да ни върне отново на другия ден в жестоката реалност на робството. Преплитат се конкретно историческото, националното и общочовешкото, дават си среща реалистичният и романтичният тип художествено изображение. В това са магията и уникалността на творбата. Конкретно исторически факт са подвигът на легендарния войвода и мълвата за неговото оцеляване. Национален е пейзажът на хайдушкия Балкан, на българското поле с робската песен на жетварката. Общочовешки значима и философски осмислена е идеята в стиховете:

Тоз, който падне в бой за свобода,

той не умира...

Всичко, свързано с юнака, около когото сякаш се е събрала цялата Вселена, е романтично приповдигнато и извисено. Всичко, свързано с нашата робска действителност, е дълбоко реалистично и трагично. Образът на юнака е обгърнат едновременно с романтичен, мъченически и трагичен ореол. Той е поставен на най-българското място – там, на Балкана, младостта му драматично е обречена от лютата рана на гърдите. Отношенията на юнака с околната природа граничат с извънмерното. "Земя и небо", "звяр и природа" са параметрите на неговото битие, устата му проклинат не просто турците и робството, а цялата Вселена. По думите на поета Атанас Далчев това е "най-българската картина в нашата поезия". От Балкана сякаш се вижда цялото поле, чува се неясната песен на жетварката, усеща се дълбоката, но смътна перспектива на робството, на историята, на миналото и бъдещето на нашия народ. Край юнака са се събрали вълкът, соколът, орлицата, самодивите и тези фолклорно-митични същества са с преосмислени функции – всички те се грижат за юнака.

Творбата има две кулминации: идейна, която прославя подвига на героя – в петата строфа, и емоционална, която по неповторим начин изобразява песента и колоритния пейзаж на хайдушкия Балкан – в седмата строфа. Особено въздействащ в тази картина е асонансът със звука "е", който се повтаря седемнадесет пъти в едно кратко четиристишие и със своята музикалност спомага за осезаването на метафората за хайдушката песен на Балкана. Оттук нататък реалността се примесва с мистиката и героят се превръща в митично същество, лети в небето и търси духа на Караджата. Така той преминава в легендата, а оттам – в безсмъртието.

Фантастичният момент е най-силен в предпоследния куплет: "И плеснат с ръце, па се прегърнат..." Финалът ни връща осъзнато към изходната точка на стихотворението – жестоката реалност на робството. Създава се усещането, че то е безкрайно. Кръвта на героя тече цяло денонощие и продължава да изтича (Никола Георгиев), но трагизмът е съчетан с един вълнуващ исторически оптимизъм, вложен в общото внушение на творбата. В този финал тържествува Ботевата философия за живота и борбата: юнакът тегло не търпи, въздава всекиму според доброто и злото, борецът се саможертва и остава безсмъртен в историята.

Най-разтърсващата Ботева творба безспорно е [елегията](#) "Обесването на Васил Левски". Това е стихотворение за мащабите на българското страдание, за голямата българска болка. В него поетът отново слива в едно майката и родината, за да изрази както своята лична скръб по Апостола, така и общонародната мъка.

В творбата се разгръщат два основни мотива – мотивът за майката страдалница и мотивът за смъртта. Потресаващо звучи граченето на гарвана на фона на зимната виелица и представата за българския гроб. Майката родина е черна робиня, свещеният глас на нейното страдание е глас в пустиня. Но най-силно и най-страшно е посочването на мястото на трагедията – "град София", и драматичното обръщение "Българийо".

Дълбоката връзка между Апостола и неговия народ е изразена чрез метафората "и твой един син, Българийо, / виси на него със страшна сила". Алитерацията със звука "с" засилва злокобната атмосфера на събитието. Най-страшно прозвучава стихът "Гарванът грачи грозно, зловещо...". Последователната алитерация в рамките само на един-единствен стих "гар-", "гра-", "гро-", "зло-" се съчетава с цезури между четирите лексеми и през тях сякаш нахлува зловещият дъх на зимната виелица (Атанас Далчев). Последвалата строфа в стихотворението завършва в безнадеждния кръг на българското страдание:

Зимата пее своята зла песен,

вихрове гонят тръни в полето,

и студ, и мраз, и плач без надежда

навяват на тебе скръб на сърцето...

Гениалните идеи и послания на Ботевата поезия намират естествена приемственост в неговата публицистика, в неговото революционно дело и лична саможертва. Творчеството на най-българския ни поет представлява безпощаден анализ на предосвободенската действителност, на мястото, което страната ни заема в

тогавашна Европа. То е проникновено разбиране на миналото и мост към бъдещето. Ботевите фейлетони, седем на брой, имат същата поетическа мащабност и революционна решителност.

Във фейлетона "Политическа зима", изпълнен с политически метафори, е казано почти всичко за тогавашна Европа, България и османска Турция. Творбата е уникална картина на робската действителност, на липсата на идейна ориентация и перспектива в българския политически живот. В публицистиката си Ботев безпощадно разголява безпътицата на робството и заявява оптимизма си за историята. В своите статии поетът поставя категоричния императив за необходимостта от революция "безпощадна, отчаяна, решителна", която да бутне "болния човек" – Турция, и да открие нови исторически перспективи пред народа ни.

Фейлетоните и статиите на Ботев като "Политическа зима", "Примери от турското правосъдие", "Наместо програма", "Народът – вчера, днес, утре", "Длъжностите на писателите и журналистите" и редица други имат същия изповеден и обобщителен характер, същия пулс и ритъм, същата категоричност, с които се отличава и неговата поезия.

Ботев несъмнено заема първото и най-важно място в Менделеевата таблица на българската поезия (Пеньо Пенев). Народът прие творческия и житейския му подвиг и ги превърна в легенда. На това се дължи невероятната мълва, която избухва в определени интервали от време чак до 1967 година – че Ботев не е загинал на Вола, а е жив и е на заточение в Диарбекир. Така българският народ символично не пожелава да повярва на логиката на историята, твърдо убеден в логиката на Ботевата метафора за безсмъртието на бореца за свобода